

ROMANTISMUL REVOLUȚIONAR PAȘOPTIST ÎN CONȘTIINȚA UNOR INTELECTUALI BĂNĂȚENI - ÎNVĂȚĂTORII TRAIAN LUNGU ȘI ADAM INIȘCU

Maria Vertan

Traian Lungu s-a născut la 30 iulie 1830 din părinții Ștefan și Maria Lungu, locuitori "constanți" în satul Comloș. Naș la botez i-a fost preotul ortodox Gheorghe Șerban Cat¹.

Urmând clasele primare, probabil la școala confesională din satul natal, Traian Lungu se înscrie în clasa I a gimnaziului din Makó pe care o promovează în anul 1847. iar în anul 1850 este absolvent al Școlii Normale pentru învățători (Preparandia) din Arad². În anul 1853 este numit învățător confesional ortodox român la școala parohiei ortodoxe din Timișoara-Fabric³, unde funcționează până la pensionare. iar în anul 1917 își dă obștescul sfârșit⁴.

Adam Inișcu s-a născut la 20 octombrie 1831 în satul Margina, fiind primul copil al soților Mihai și Anastasia Inișconi⁵. Copilăria și-a trăit-o în satul natal, unde a urmat și cursurile școlii confesionale ortodoxe, avându-l ca învățător pe Ioan Ursulescu (probabil același care în anii 1854-1855 a fost învățător la școala din Sintesti⁶). Acestuia, în aprilie 1855, Adam Inișcu îi trimite o scrisoare înduioșătoare de mulțumire, recunoscând: "domnia ta m-ai povățuit la acest feliu de învățătură și m-ai făcut om de omenie,...că de nu ai fi fost domnia ta împrejurul meu să mă povățuiești, de-a bună samă aș fi un porcar în sat...bunu Dumnezeu să te trăiască și să-ți ajute ca mai pe mulți să-i povățuiești ca și pre mine"⁷. Deci, instruit și povățuit de învățătorul său, Adam Inișcu se înscrie la Preparandia din Arad, avându-i colegi și prieteni pe Paul (Pavel) Magher din Ardeal și pe bănățenii Ioan Olariu și Ioan Ghilezan⁸. Pavel Magher se pare că i-a fost cel mai apropiat sufletește, căci după terminarea școlii încă se mai întâlneau⁹.

La sfârșitul anului 1853 este încorporat în armată și timp de un an cătănește în Galiția, apoi în Biserica Albă¹⁰. În octombrie 1854 se prezintă ca învățător supleant

¹ Arh. Naț. Colecția Reg. St-civ., Par. Ort. Comloșul Mare, reg. 10, f. 142v.

² Arh. Naț. Timș. Fond familial Lungu-Puhalló, dosare 110/1847 și 112/1850.

³ *Ibidem*, dosar 115/1855.

⁴ *Ibidem*, dosar 125/1917.

⁵ Arh. Naț. Timiș, Colecția Reg. St-civ., Par-ort. Margina, reg. 1, f.46.

⁶ Arh. Naț. Timiș, Colecția Documente, Adam Inișcu, dosar 1, f.37v.

⁷ *Ibidem*, f.35.

⁸ *Ibidem*, f. 23, 59, 60.

⁹ *Ibidem*, f. 23.

¹⁰ *Ibidem*, f.20.

la școala confesională ortodoxă din Cosești unde funcționează. se pare, timp de doi ani¹¹.

De la cei doi învățători s-au păstrat două caiete scrise, probabil, la câțiva ani după terminarea școlii.

Caietul lui Traian Lungu, incomplet, conține 34 poezii, multe din acestea fiind intitulate cântări sau hore: "Cântarea națională", "Hora vergurei române", "Cântarea română", "Cântarea lui Nicoară" ș.a.¹². Caietul lui Adam Inișcu cuprinde 42 poezii, dar și mici încercări de scrieri în proză, ca și diverse însemnări personale date în perioada 1854-1856.

Poeziile din caietul lui Inișcu sunt și ele intitulate, multe dintre ele, hore sau căutări: "Hora", "Hora națională", "Hora lui Iancu", "Cântarea cucului", "Hora lumiască", "Hora lui Murgu", "Hora română", "Hora de bucurie" ș.a.¹³

Unele poezii apar în două variante, atât la Traian Lungu cât și la Adam Inișcu. "Marșul român" și "Marșul lui Iancu" sunt variante foarte apropiate ale cunoscutului marș al armatei lui Avram Iancu, consemnate de Traian Lungu¹⁴. Adam Inișcu redă și el în caietul său două variante ale poeziei "Hora hărapului"¹⁵. Totodată, atât la Lungu cât și la Inișcu, poezii cu conținut diferit poartă același titlu: Horă, Cântare națională, Horă de bucurie etc.

Unele poezii sunt creații ale unor autori binecunoscuți, copiate, mai mult sau mai puțin fidel, probabil din revistele vremii în care fuseseră publicate. De exemplu, "Hora română" din caietul lui Inișcu este, de fapt, poezia „Deșteaptă-te române” a lui A. Mureșianu; de asemenea, cunoscuta „Hora Ardealului” scrisă de V. Alecsandri, este reprodusă de Adam Inișcu cu titlul „Hora lumiască”¹⁶ și de Traian Lungu cu titlul „Cântarea română”¹⁷ iar poezia „Ștefan cel Mare” din caietul lui Inișcu este, de fapt, poezia „Muma lui Ștefan cel Mare” a lui Dimitrie Bolintineanu¹⁸. În același timp, poezia „Marșul lui Ștefan” tot din caietul lui Inișcu este o prelucrare, probabil personală, a poeziei lui D. Bolintineanu, menționată anterior¹⁹.

Unele din poeziile anonime cuprinse în caietele celor doi învățători constituiau deja texte pentru cântări, căci întâlnim refrene, ca în cazul Horei lui Iancu:

„Haideți, feciori, după mine

Să vă-nvâț a trăi bine

Trai, lai, lai, lai”²⁰

¹¹ *Ibidem*, f.30v, 34, 49.

¹² Arh. Naț. Timș, Fond familial Lungu-Puhallo, dosar 182.

¹³ Arh. Naț. Timiș, Colecția Documente, Adam Inișcu, dosar 1.

¹⁴ Arh. Naț. Timiș, Fond ...dosar 182, f.3v-4v și 23v-24.

¹⁵ Arh. Naț. Timiș, Colecția ... f. 4-4v și 16v.

¹⁶ *Ibidem*, f. 16v-17, 10.

¹⁷ Arh. Naț. Timș, Fond ... dosar 182, f. 23.

¹⁸ Arh. Naț. Timiș, Colecția ... dosar 1, f. 42-43.

¹⁹ *Ibidem*, f.12-13.

²⁰ *Ibidem*, f.5v-6.

Sau al Marșului lui Iancu:

„Marte, zeule,
Marte, bravule,
Cu noi să fii
Tu însoțește
Și-nsuflețește
Pre ai tăi fii”²¹

Comparând conținutul celor două caiete, se constată că un număr de opt poezii se regăsesc în ambele locuri, însă cu titluri diferite: ”Hora națională” din caietul lui Inișcu se numește ”Hora română” la Lungu, ”Hora română” de la Inișcu se numește la celălalt ”Hora vergurei române”, ”Hora lumiască” de la Inișcu apare la Lungu cu titlul „Cântarea română” ș.a.m.d. De altfel, se poate ușor observa că tot acest repertoriu literar sau, în unele cazuri, literar muzical, a circulat intens în mediul tineretului studios românesc, transmițându-se de bună seamă pe cale orală, dar și prin culegeri scrise, cum sunt cele două caiete prezentate mai înainte.

Poeziile cuprinse în caietele celor doi învățători bănățeni au tematică istorică, patriotică și națională, dar și de dragoste.

Fie că sunt copii sau prelucrări ale unor creații literare culte, foarte răspândite în epocă, fie că sunt poezii compuse chiar de posesorii caietelor sau că sunt creații colective, anonime, scrierile din cele două caiete, cu excepția celor de dragoste, abordează idei majore ale revoluției române de la 1848-1849.

Originea latină și, totodată, nobilă a românilor este pregnant subliniată în poezii din ambele caiete. Astfel, în „Cântarea românilor”²² recte „Hora veselitoare”²³ se afirmă:

„Rar amu este în Europa toată
Vreuna gintă care să se zică
Că-i de neam mare și strălucit
Precum sunt românii”

În poezia „Hora română”²⁴ recte „Hora vergurei române”²⁵ mândria de a fi român capătă accente exacerbate:

„Eu sunt fată de român
Cu nume român.
Am un amic de român
Din al nostru neam.

.....

²¹ Arh. Naț. Timș, Fond familial Lungu-Puhalló, dosar 182, f.3v-4v și 23v-24..

²² *Ibidem*, f.19.

²³ Arh. Naț. Timiș, Colecția ... dosar 1, f.17.

²⁴ *Ibidem*, f.8v.

²⁵ Arh. Naț. Timș, Fond ... dosar 182, f.8.

Iubitul meu român
Voi naște român
Și cu lapte românesc
Pre român îl cresc”

Invocarea marilor personalități ale luptei românilor pentru apărarea ființei naționale este determinată de nevoia îmbărbătării contemporanilor, adică a generației pașoptiste, de a-și cuceri libertatea pierdută. Astfel, sunt prezente în caietele celor doi învățători figurile lui Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul. În același timp este adus în prim plan și eroul anonim, apărătorul gliciei strămoșești:

„Venit-au timpul să mă duc
Cătră spurcatul de turc,
Să-mi las plugu, să-mi las boii
Să mă duc cătră război,
Să-mi las curtea și sălașu,
Să mă duc cătră pizmașu”²⁶

Nostalgia vremurilor de mare glorie a străbunilor răzbate din poezia „Marșul lui Ștefan”:

„Ștefan prinde la coraj
.....
Răurează cu-al său sânge
Țara, locul slobozind.
Ah! Atuncea era timpul
Când românul luptător
S-arătă învingător”²⁷

Sau în poezia „Românul” din caietul lui Traian Lungu, poezie în mod cert pusă pe muzică, nostalgia dar și încrederea în viitorul mai bun al românilor, sunt și mai evidente:

„Unde sunt acei eroi
Cari s-au luptat pentru noi
Apărând sfânta dreptate,
Glorie și libertate?
Nu dormi ci te trezește, tra,
Luptă-te eroicește, tra
Măi, române, măi.
.....
Sculați, dar, și vă mișcați,
D-întuneric vă deșteptați,
Cu un suflet v-animați,

²⁶ Arh. Naț. Timiș, Colecția ...dosar 1, f.6.

²⁷ *Ibidem*, f.13.

Ce-ați pierdut vă câștigați.
 Lucră, dară, bărbătește, tra
 În cultură propășește, tra
 Măi, române, mă.”²⁸

Ideea unității naționale a românilor este, de asemenea, prezentă în poeziile consemnate de cei doi bănațeni. În afara amintitelor poezii „Hora Ardealului” și „Deșteaptă-te române”, prezente în fiecare din cele două caiete cu titluri schimbate, se găsesc aici și alte scrieri cu mesaje naționale cât se poate de tranșante. În „Cântarea națională” din caietul lui Traian Lungu autorul, probabil anonim se întreabă:

„Ce e patria română?
 Au e România până
 Unde astăzi Carpații
 Dau mâna ca frații?
 Au Moldova cea bătrână
 Cu fiicele din vecine
 De supt mâini străine?
 Au Ardealul, a fântână
 Care varsă minărale
 Din brațele sale?”

Răspunsul la toate aceste întrebări îl constituie refrenul:

„Ba nu, nu, măi frățioare,
 Pentru că românul are
 Patrie mai mare”

Și autorul completează mai clar răspunsul:

„Până unde mai răsună
 Limba dulce și străbună,
 Limba care să trăiască,
 Limba românească”²⁹

Într-o altă „Cântare națională” din caietul lui T. Lungu, dorința de unitate națională este exprimată plastic:

„De m-aș face-o păsăruică
 Cu puterea mea cea mică
 Eu prin nori că aș zbura,
 Vânturi grele-aș despica
 Până în Patria mea,

.....
 În frumoasa Românie,
 Și cu cântări de frăție
 Cuibul meu mi-aș așeza”³⁰

²⁸ Arh. Naț. Timș, Fond ... dosar 182, f.2-3.

²⁹ *Ibidem*, f.6v-7.

³⁰ *Ibidem*, f.10-11.

Admirația celor doi tineri intelectuali bănățeni față de marile figuri revoluționare române din 1848-1849 este, poate, cel mai mult reflectată în scrierile din caietele lor. „Marșul lui Iancu” din caietul lui T. Lungu a străbătut timpul până astăzi. „Hora lui Iancu” din caietul lui A. Inișcu îl prezintă pe erou ca pe o căpetenie de haiduci³¹. Alte poezii din caietul lui A. Inișcu, sunt dedicate lui Eftimie Murgu, lui Solomon căpitan (foarte probabil Nicolae Solomon, prefect de Hunedoara), lui Pătru și lui Danciu gheșar³². Moise Nicoară este personajul a două poezii din caietul lui Traian Lungu³³, fiind subliniate referințele și dezamăgirile deputatului român, nevoit să-si părăsească țara.

„Merge, merge, zile merge
Moisă Nicoară,
Să scape de la robie
Din această țară.
Duce-să de noi dorit
Acest vestit bărbat
Pre cale cu flori umbrît”

Contemporanii și, mai mult, martori ai evenimentelor revoluționare din anii 1848-1849 care s-au întâmplat în Arad, cei doi tineri intelectuali bănățeni au trăit, de bunăseamă, cu intensitate atmosfera respectivă. Problematika revoluției române a pătruns adânc în conștiința acestor tineri. Caietele de „cântări”, de altfel foarte răspândite în rândul tineretului studios, au constituit un mijloc de răspândire a ideilor revoluției, reflectate în creații literare culte sau anonime.

BANAT TEACHERS EXHIBITING REVOLUTIONARY ROMANTISM – TRAIAN LUNGU AND ADAM INIȘCU

Summary

Traian Lungu was born in 1830 in the village of Comloș and Adam Inișcu was born in 1831 in the village of Margina. They both followed the courses of the Normal Primary Teachers School from Arad (Preparandia) during the Revolution of 1848-1849. Here they witnessed remarkable revolutionary events which marked their conscience.

The notebooks with „songs” kept from these two intellectuals, containing cultivated or anonymous literary and literary-musical works are interesting documents for the study of the ideology shared by the generation of Romanian intellectuals in the revolutionary years of 1848-1849.

³¹ Arh. Naț. Timiș, Colecția ...dosar 1, f.5v-6.

³² *Ibidem*, f.13-16.

³³ Arh. Naț. Timiș, Fond ... dosar 182, f.